

Motion till riksdagen

1987/88:Sf26

av Olof Johansson m. fl. (c)

med anledning av prop. 1987/88:116 om studiemedel

Sammanfattning

Centern kritiserar i motionen regeringens förslag till nytt studiemedelssystem. Regeringen har inte löst det viktigaste problemet – skuldkrisen.

Med regeringens förslag kan studieskulden, trots full återbetalning, växa under 20–30 år för vissa akademikergrupper om deras löneutveckling blir svag. Det gäller framför allt grupper med lång studietid och låg inkomst, t. ex. bibliotekarier och socionomer. Vissa grupper kommer aldrig att kunna betala tillbaka skulden.

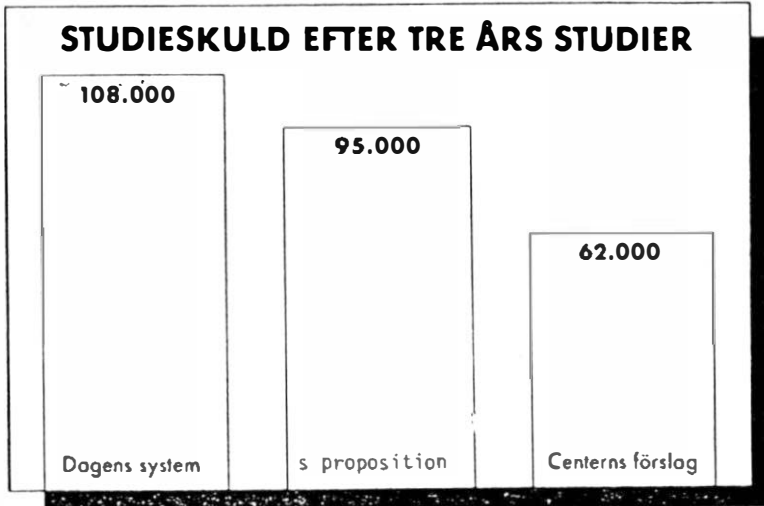
I det föreslagna systemet skall 4 % av inkomsten årligen användas för amortering på studielånen. Räntan föreslås bli mellan 5 och 6 % (utan avdragsrätt). Detta innebär att *studieskulden kommer att växa så länge som årslönen är mindre än skulden.*

En student som påbörjar sina studier i år får efter fyra års studier över 140 000 kr. i skuld. Detta ger en stark press uppåt i avtalen framför allt på den offentliga sidan, vilket äventyrar inflationsbekämpningen.

Centern föreslår i stället att en studielön på ett basbelopp (25 800 kr.) införs kompletterad med lån på 80 % av basbeloppet, avdragsgilla litteraturkostnader och bidrag. Detta system skulle kraftigt pressa tillbaka studieskulden, vilket också är en förutsättning för det inkomstrelaterade återbetalningssystem regeringens föreslår.

Centern kritiserar även de samlade effekterna av studiemedlen och det särskilda ungdomsbostadsstöd som utgår till ungdomar under 28 år med låg inkomst. En tredjedel av alla studenter är över 28 år och kan inte få bostadsbidraget. Orättvisor uppstår alltså också mellan yngre och äldre studenter. Studiemedelssystemets och ungdomsbostadsstödet inkomstprövning medför också tillsammans med skatteskalans marginaleffekter på uppemot 120 % vid inkomster på 30 000 kr.

Tidigare har barnfamiljer gynnats dels genom generösare återbetalningsvillkor, dels genom möjlighet att låna extra. Dessa förmåner försvinner nu vilket kraftigt försvårar för studerande med barn. Förslaget om vårdnadsbidrag skulle i detta läge öppna nya möjligheter för studerande med barn.

Bakgrund

”Första steget mot studielön . . .”

1965 sattes dagens studiemedelssystem i sjön efter mångårigt utredande. 25 % var bidrag och resterande lån med förmånliga villkor. Förslaget lanserades av socialdemokraterna såsom första steget mot en studielön. Bidragsandelen skulle successivt höjas i takt med att samhällsekonomin blev bättre.

Verkligheten blev en annan. Studiemedlen inflationsskyddades visserligen genom knytning till det s. k. basbeloppet. Men bidragsdelen inflationsskyddades inte. Detta innebar att för varje gång studiemedlen räknades upp var det lånedelen som ökade. Bidragsdelen blev, som andel av studiemedlen, mindre och mindre. I dag är bidraget bara ca 6 % av det totala studiemedelsbeloppet och socialdemokraterna är tysta vad gäller löften om studielön.

”Del av reallöneutvecklingen . . .”

Vid införandet sades också att levnadsstandarden för en student skulle motsvara ett vårdbidrades och förbättringar ske i takt med reallöneutvecklingen i samhället. Även de studerande skulle få del i välständsökningen. Så skedde inte. Studiemedlens köpkraft har snarast minskat sedan införandet.

Förbättringar under c-regeringarna, trots s-motstånd

Trots det ekonomiska läget genomfördes flera viktiga reformer på det studiesociala området under den icke-socialistiska regeringsperioden. De viktigaste förbättringarna skedde på gymnasiesidan men förbättringar genomfördes också för högskolestuderande. Totalbeloppet höjdes för första gången sedan införandet (från 140 till 142 % av basbeloppet). Äktamake-

prövningen vid ansökan om studiemedel avvecklades i tre steg. Socialdemokraterna röstade emot och motionerade t. o. m. om ett återinförande.

Mot. 1987/88
Sf26

S-regeringen genomför kraftiga försämringar

Socialdemokraterna kritiserade under sin oppositionstid hårt beslutet att indirekta skattehöjningar och oljeprishöjningar skulle undantas från inflationsuppräknningen av bl. a. studiemedlen. Sven Aspling (s) sade i debatten att "det markerar en vändpunkt i den svenska trygghetspolitikens historia".

Några månader senare devalverade den nyttillträdda socialdemokratiska regeringen med 16 % utan kompensation för bl. a. studiemedelstagarna genom basbeloppsuppräkning. I och med detta försämrades studiemedlens köpkraft med 4 % eller ca 1 500 kr. Dessutom passade s-regeringen på att höja momsen från 17 % till 19 % samt ett 20-tal andra skatter innan man infriade vallöftet att fortsättningsvis ge kompensation också för oljepris och indirekta skattehöjningar.

Fler försämringsförslag . . .

Detta var dock bara början på de tänkta försämringarna. 1983 lade s-regeringen förslag om ytterligare indragningar. Äktamakeprövningen skulle återinföras vid ansökan om studiemedel. Dåvarande statssekreteraren på utbildningsdepartementet sade att "när det kärvar i ekonomin kan man inte hålla på jämlikheten till varje pris".

Även bidragsdelen skulle avskaffas och göras återbetalningspliktig. Regeringen ansåg då att bidragsdelen inte hade någon rekryteringsskapande effekt och därför kunde avskaffas. I årets studiemedelsproposition argumenterar man för att höja bidragsdelen på grund av dess goda rekryterande effekt.

En del av inbesparingen skulle enligt regeringsförslaget återföras till studenterna genom en totalbeloppshöjning från 142 till 148 % av basbeloppet. Totalt skulle emellertid paketet inneburi en rejäl besparing på de studerandes bekostnad.

En stor opinion mot förslaget uppstod, inte minst inom det socialdemokratiska partiet. 12 kvinnliga socialdemokratiska riksdagsmän protesterade mot äktamakeprövningens återinförande:

"1980 raserades så det sista formella hindret för kvinnor och mäns lika möjligheter och rättigheter till arbete och utbildning – den tidigare äktamakeprövningen togs bort." Med denna motivering yrkade man avslag på återinförandet av äktamakeprövningen.

Centern ville då i stället höja totalbeloppet till 145 % av basbeloppet utan att avskaffa bidragsdelen och inte återinföra äktamakeprövningen. I riksdagen fälldes regeringsförslaget och centerns linje vann bifall. – Bidragsdelen bibehölls och äktamakeprövningen återinfördes inte. Totalbeloppet höjdes.

1984 presenterades den s. k. differentieringsutredningen. Utgångspunkten för utredningen var ett antagande om att ensamstående som inte bor kvar hemma var den grupp som hade det svårast att klara sig på studiemedlen. De som bodde tillsammans eller hemma hos föräldrarna klarade sig bäst. En omfördelning mellan dessa grupper borde enligt utredningen ske. Ett annat alternativ enligt utredningen var att differentiera efter ålder. De äldre skulle få mer och de yngre mindre. Barntillägget skulle avskaffas. Även detta förslag möttes av stora proteststormar bland studerande.

Även detta förslag fick bakläxa. Denna gång av den socialdemokratiska partikongressen, vilken slog fast: "Boendekostnad och samlevnadsformer skall inte få påverka studiebidragets storlek." I stället aviserades en ny utredning – studiemedelskommittén.

Bakläxa åter igen!

Studiemedelskommittén presenterade sitt betänkande hösten 1987. Den skulle behandla "frågan om omprioriteringar inom studiemedlens ram liksom andra frågor om systemets utformning", dvs. med nolldirektiv. Utredningen skulle också undersöka hur återbetalningsbördan skulle kunna lättas för vissa grupper. Hösten 1987 presenterade studiemedelskommitténs socialdemokratiska majoritet sitt förslag till nytt studiemedelsförslag:

- Den statliga subventionen skulle läggas över från att ha varit i huvudsak en räntesubvention till att bli ett rent bidrag.
- Det s. k. ungdomsbostadsstödet skulle utgå till alla som uppstår statliga studiemedel.
- Totalbeloppet skulle höjas från 145 till 155 % av basbeloppet.
- Bidragsdelen skulle höjas från drygt 2 000 kr. till 35 % av basbeloppet och värdesäkras. Det s. k. barntillägget skulle avskaffas.
- Återbetalningssystemet skulle förändras från ett administrativt uppskovssystem till ett inkomstrelaterat system. Alla skulle erlägga en avgift på 4 % av inkomsten i årlig avbetalning. En minimiavgift på 3 % av beloppet skulle erläggas oavsett inkomst. Avskrivningarna vid 65 års ålder och uppskovsmöjligheten avskaffas.

Förslaget fick en mycket kraftig kritik bl. a. av centerpartiet framför allt därför att skuldproblematiken inte fick någon lösning. Opinionsbildningen fick den socialdemokratiska partikongressen att mot partistyrelsens förslag ta ställning till att mer pengar skulle tillskjutas till studiemedelssystemet.

I den proposition som nu lagts fram föreslås ytterligare höjt totalbelopp (till 170 % av basbeloppet) och höjd bidragsdel (till 50 % av basbeloppet). Dessutom backar man från utredningsförslagen om minimiavgift vid återbetalningen och fortsatt återbetalning efter 65 års ålder. I och med att subventionsnivån höjs måste propositionen ses som ett steg åt rätt håll.

Garanterad rekryteringen

Det är viktigt att ställa sig frågan vilka effekter det studiesociala systemet för med sig för samhället i stort. För det första är det viktigt att slå fast att utbildningen inte är en kostnad för staten i vanlig mening utan en av de viktigaste samhällsinvesteringarna. En mindre satsning nu ger en mindre utdelning i framtiden i form av ekonomisk, social och kulturell utveckling.

Resonemanget om investering gäller i hög grad studiemedelssystemet även om det har formen av en transferering. Studiemedlen har en stor effekt på *rekryteringen* till högskolan. Cirka en tredjedel av antalet studenter säger att de skulle avstått från högre studier om studiemedelssystemet inte funnits.

Undersökningar visar att rädslan för att ta på sig studieskulder har en avgörande betydelse för dem som inte söker vidare till högskolan. Det är därför knappast förvånande att urholkningen av studiemedlen har fått effekter på rekryteringen. De senaste åren har antalet ansökningar till högskolan minskat liksom antalet studiemedelstagare. Vidare har medelbetygen för de sist intagna sjunkit. Den minskande rekryteringen är allvarlig inte minst med tanke på att arbetslivet efterfrågar alltmer högt utbildad personal i takt med övergången till kunskapssamhället. En minskad rekryteringsbas får i slutändan effekt på Sveriges roll som ledande industrination. Centern anser att ett studiemedelssystem måste skapas som kan garantera den rekrytering till högre utbildning som kunskapssamhället ställer krav på.

Minska den sociala snedrekryteringen

Ett av de högre samhällseliga målen med utbildningen är att den skall vara tillgänglig för samtliga medborgare oavsett kön, ålder, geografisk eller social bakgrund.

Klara förbättringar har skett vad gäller den *könsmässiga rekryteringen* till den högre utbildningen. Drygt hälften av de högskolestuderande är i dag kvinnor. Däremot är valen inom högskolan i hög grad könsbundna. Kvinnor är i mycket klar minoritet t. ex. vad gäller de tekniska yrkena. Kvinnor är vidare i minoritet i forskarutbildning (endast 20 % är kvinnor). Det svenska högskoleväsendet har vidare bara en försvinnande liten del kvinnliga professorer.

Framgångar har nåtts vad gäller den *åldersmässiga rekryteringen*. En tredjedel av de studerande är i dag över 28 år. Den stora utbyggnaden av deltid- och distansstudier har spelat en stor roll.

Vad gäller den *regionala rekryteringen* och utbildningsnivån i olika regioner finns fortfarande markanta skillnader. I Stockholms län är medelutbildningslängden 11,5 år medan andelen med postgymnasial utbildning är 26 %. Motsvarande tal för Kalmar län är 9,3 år och ca 11 %. Tack vare de regionala högskolorna som centern förespråkade har dock en utjämning skett det senaste decenniet.

Vad gäller den *sociala rekryteringen* har situationen snarare försämrats det senaste decenniet. En betydligt större andel akademikerbarn går till högre studier jämfört med arbetarbarn. En undersökning gjord på beställning av

studiemedelskommittén av Reuterberg & Svensson, Göteborgs universitet visar att de två vanligaste angivna hindren för högskolestudier har med ekonomin att göra. Rädslan för skuldsättning är det största hindret. Betydande skillnader går att hitta mellan socialgrupperna, där de från socialgrupp II och III har en betydligt större andel som anger skuldsättningen som det främsta hindret än de från socialgrupp I. Det finns med andra ord ett belagt samband mellan skuldbörda och social snedrekrytering som regeringens proposition kraftigt tonar ned. Det går även att se tydliga historiska samband. När studiemedelssystemet infördes minskade initialt den sociala snedrekryteringen. I takt med att urholkningen av systemet fortgick vände trenden och sedan 1970 har snedrekryteringen ökat. Detta går inte att förklara med skevheter vid rekryteringen till gymnasiet vilket regeringen försöker. Centern anser det nödvändigt att skapa ett studiemedelssystem som kan uppfylla det utbildningspolitiska målet om jämn social rekrytering till högre studier.

Effektivisera utbildningssystemet

Det låga totalbeloppet har medfört att *genomströmningshastigheten* i högskolan minskat. Allt fler tvingas att arbeta vid sidan om studierna. Detta ger en ineffektivare utbildningsapparat med färre utexaminerade per satsad krona. Studiemedelsystemet bidrar därför till den negativa produktionsutvecklingen i utbildningssystemet.

En minskad genomströmning innebär också en fördröjning av de studerandes inträde på arbetsmarknaden. Om en tredjedel av alla akademiker avslutade sina studier ett halvår tidigare och därmed fick en längre yrkesverksam period skulle detta innebära stora samhällsekonomiska vinster. Centern anser att vi måste ha ett studiemedelssystem som ger förutsättningar för ett effektivt utbildningssystem.

Varför behöver studiemedelssystemet reformeras?

Studenterna har i dag under studietiden en väsentligt lägre standard än vad jämförbara ungdomsgrupper har. I en utredning som sparbanken presenterat tillsammans med SACO/SR visar man att en student med studiemedel avstår ca 60 000 kr. om året jämfört med en industriarbetare med genomsnittlig lön. Denna beräkning bygger på sparbankernas norm som är mindre gynnsam ur den studerandes synpunkt än t. ex. socialstyrelsens norm. Läger man därtill att sparbanken inte räknat med att bostadsstandarden skiljer mellan industriarbetarens lägenhet och ett studentrum får man betydligt större skillnader än 60 000.

Utredningen visar också att standarden för studenten reallt har sjunkit med 18 % mellan åren 1975 och 1985. Enligt konsumentverkets utredning förlorar en genomsnittlig student som bor i egen lägenhet ca 1 100 kr. per månad med den nuvarande nivån på studiemedlen. En student som hyr studentrum förlorar ca 250 kr. per månad enligt samma utredning. Att med detta som bakgrund hävda att det är fördelningspolitiskt oacceptabelt att höja studiemedlen mer än regeringen föreslår, vilket indirekt framgår av propositionen, är obegripligt.

Även efter studietiden har de examinerade akademikerna fått en standard-sänkning under 1975 och 1985. Flertalet grupper har förlorat knappt 1 000 kr. i månaden efter skatt, nödvändiga utgifter och studiemedelsamorteringar.

Studieskulder hos dem som nu avslutar sina studier ökar också dramatiskt. Enligt propositionen sägs bara 4 % av skulderna vara större än 100 000 i dag. Enligt CSN:s statistik var det dock 6 % som den 1 januari 1986 hade över 100 000 i skuld (för mer än två år sedan med andra ord!). Dessutom ökar antalet med ca 10 000 personer per år och bör med andra ord i dag vara ca 75 000 studenter eller 8 % av samtliga studiemedelstagare. Slutsatsen är att fler och fler kommer att få problem med återbetalningen. Det kommer bara att finnas två lösningar på detta problem: Antingen kommer arbetsgivarna att behöva höja akademikerlönerna kraftigt för att fylla högskolorna och därmed sitt behov av välutbildad arbetskraft. Att återvidga löneklyftorna och kanske få ytterligare snurr på den s. k. lönelönespiralen med högre inflation som följd anser vi inte är någon bra lösning. Den andra möjliga lösningen är enligt vår mening bättre, dvs. att skapa ett generösare studiemedelssystem.

Centern har vid ett antal tillfällen visat på de brister studiemedelssystemet har. Det är viktigt att komma ihåg att en reformering av studiemedelssystemet inte främst handlar om krav på reala förbättringar i förhållande till andra grupper utan *krav på en kompensation* för de successiva urholkningar som skett av systemet sedan reformen genomfördes 1965.

Köpkraften har minskat trots knytning till konsumentprisindex. Den reala köpkraften jämfört med andra ungdomsgrupper har försämrats ännu mer.

Bidragdelen har till följd av att den inte värdesäkrats sjunkit från motsvarande ca 9 000 kr. till 2 178 kr. i dagens penningvärde. Detta har kraftigt ökat skuldsättningen per termin.

Lån under gymnasietiden och under högskoletiden har medfört att fler lånat under många terminer och därmed ökat den genomsnittliga skuldbördan.

Räntan har stigit från max 3,2 % till 4,2 % vilket ökat "räntebetalningarna" och därmed skuldbördan.

Inflationen har sjunkit sedan mitten på 1970-talet vilket minskat räntesubventionerna. Därmed har också den totala statliga subventionen i studiemedelssystemet sjunkit ytterligare.

Reallönerna har försämrats för flertalet akademikergrupper sedan början på 1970-talet. Det har inneburit att förmågan att betala tillbaka skulderna avsevärt minskat.

Sammanfattningsvis kan läget beskrivas enligt följande: På 1960-talet hade studenterna en arbetsmarknad som gav höga löner och ett studiemedelssystem med en hög bidragsdel. På 1970-talet var räntesubventionerna i studiemedelssystemet höga till följd av den höga inflationen. Under 1980-talet verkar inte studenten kunna få något av detta.

En reformering av det studiesociala systemet måste ta sikte på följande punkter i nämnd ordning:

1. Skuldbördan efter studietiden måste kraftigt lättas. Detta är enligt alla undersökningar den viktigaste åtgärden för att trygga rekryteringen till högre studier och minska den sociala snedrekryteringen.

2. Ge drägliga förhållanden under studietiden. Totalbeloppet måste höjas så att studenterna garanteras en rimlig levnadsstandard under studietiden. Dels på grund av rekryteringsskäl – den ekonomiska standardsänkningen under studietiden jämfört med alternativet att börja arbeta direkt efter gymnasiet får inte vara för stor. Dels för att minska breddvidarbetandet och därmed effektivisera studierna.

3. Staten måste visa hela subventionens storlek genom att lägga den i en stor bidragsdel. Med dagens stora räntesubventioner vet varken staten eller studenten vilka förmåner studiemedelssystemet innehåller. Den största subventionen får studenten då inflationen är hög under återbetalningstiden vilket inte är känt förrän 20–30 år efter avslutade studier.

4. Studiemedelssystemet skall skapa så litet byråkrati som möjligt samt vara enkelt och överskådligt. I dag finns ett komplicerat förfarande med uppskov, inkomstprövning, kontroll av poängkrav samt ett speciellt system för sjukförsäkring.

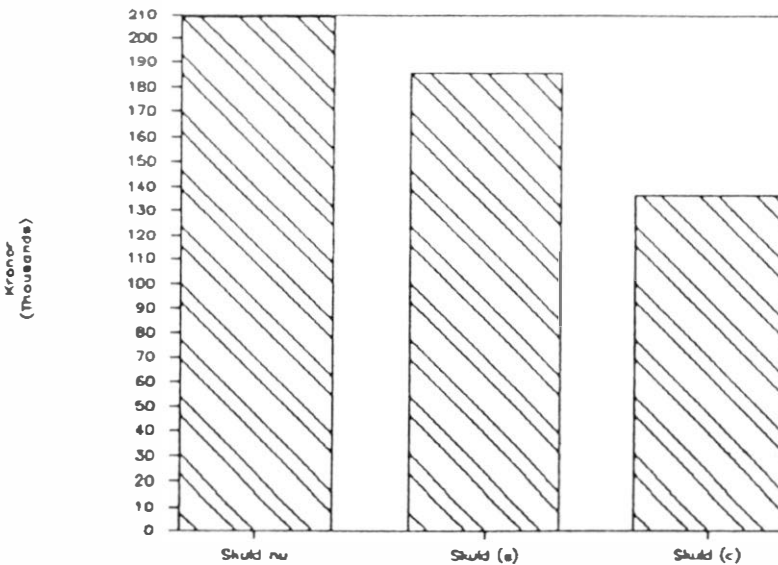
Inför studielön

Det största problemet med studiemedelssystemet ligger i dag på återbetalningssidan. Det krävs en rejäl lättnad i skuldbördan för att garantera rekryteringen till högskolan, minska den sociala snedrekryteringen samt åstadkomma en acceptabel genomströmning i utbildningssystemet. Det kan bara ske genom en höjning av den återbetalningsfria delen av studiemedlen.

Regeringen har i sin proposition i första hand siktat in sig på att förbättra för de studerande under studietiden genom en höjning av totalbeloppet. I regeringens förslag minskar visserligen skulden något men i gengäld försämrar återbetalningsvillkoren, bl. a. genom en högre ränta. Skuldbördan efter studierna påverkas inte nämnvärt.

Regeringen föreslår en höjd bidragsdel. Denna bidragsdel knyts till basbeloppet och kommer därmed att räknas upp med inflationen. Detta välkomnar centern då det kommer att förhindra samma reala minskning av bidragsdelen som har skett de senaste 20 åren. Vi välkomnar också att den statliga subventionen läggs i en väl synlig bidragsdel och att räntan anpassas till marknaden. Detta har vi också vid ett flertal tillfällen förespråkat.

Centerpartiet anser emellertid att det nuvarande studiemedelssystemet skall ersättas av en beskattad studielön på 100 % av basbeloppet (25 800 kr. 1988). Denna studielön bör kompletteras med statsgaranterade lån på 80 % av basbeloppet, vårdnadsbidrag, slopade fribidragsregler samt avdragsgilla litteraturkostnader. Deltidsstudier reducerar studielönen först, därefter reduceras lånedelen. Detta system skulle avsevärt minska skuldbördan för de studerande. Se diagram 1.

Beskattning förenklar!

Modellen med en beskattad studielön har ett flertal fördelar:

För det första är en differentiering med avseende på litteraturkostnader, kostnader för inköp av instrument till musikutbildning m. fl. studiekostnader möjlig genom avdragsrätt vid inkomstdeklarationen. Inget komplicerat system med ansökande om extra studiemedel som regeringen föreslår behöver inrättas.

För det andra är det möjligt att pröva studiemedlen mot inkomst och förmögenhet via deklarationsblanketten utan krångligt inkomstuppgiftslämnande till CSN fyra gånger per år. Med hjälp av den progressiva skatteskalen skjuts inkomsten uppåt mot högre skattesatser i takt med att ferieinkomster, räntor m. m. strömmar in och den disponibla delen av studielönen minskar. Fribeloppet kan därmed i motsats till vad regeringen föreslår avskaffas. Detta skulle ge betydligt mindre margineffekter än i regeringens förslag, där studiemedlen avtrappas med 50 % av den inkomst som överstiger fribeloppet. Tillsammans med skattesatsen blir då margineffekten 85 %. Om den studerande också uppbär ungdomsbostadsstöd kan margineffekten bli så hög som 120 %. I vårt system blir margineffekten lika med skatteskalen, dvs. 35 % för de allra flesta studerande.

För det tredje innebär studielönemodellen att de sÄrlösningar som i dag gäller vid studenternas sjukdom avskaffas. Genom att studielönen räknas som inkomst kan det ordinarie sjukförsÄkringssystemet trÄda in.

Kort sagt möjliggör modellen med beskattning ett enklare studiemedelsystem.

Regeringen föreslår att det s.k. barntillägget skall avskaffas – detta med hänvisning till den utbyggnad av barnstödet som skett sedan barntillägget infördes på 1960-talet. Centern anser visserligen att stöd till barnfamiljer skall lösas inom ramen för den ordinarie familjepolitiken. I dagsläget har barnfamiljerna stora ekonomiska problem och behöver ett förstärkt stöd, vilket samtliga riksdagspartier också tagit ställning för.

Studenter med barn hör till de mest utsatta ekonomiskt. Centern anser att regeringens förslag om ett slopande av barnstödet i detta läge kraftigt skulle försvåra möjligheten att bedriva studier för studerande med barn. Det vore olyckligt! Vi har tidigare tillsammans med folkpartiet och moderaterna motionerat om att ett beskattat vårdnadsbidrag för småbarnsföräldrar skall införas på 15 000 kr. per barn och år.

I händelse av att detta förslag avslås bör enligt vår mening barntillägget ej avskaffas.

Växande studieskulder med regeringens förslag

Regeringen föreslår försämrade återbetalningsvillkor för att finansiera ökningen av bidragsdelen. Bl. a. höjs räntan, de två återbetalningsfria åren avskaffas, uppskovssystemet försvinner och en inkomstrelaterad återbetalning införs. 4 % av den sammanräknade inkomsten till statlig taxering skall återbetalas årligen.

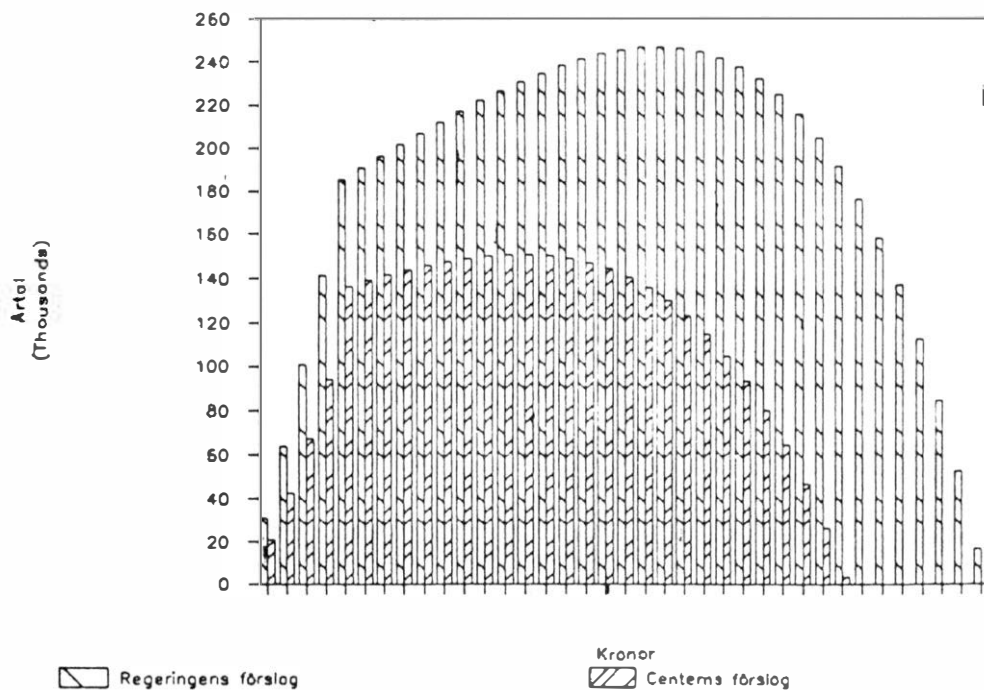
Centern har i sak ingenting att invända mot att det nuvarande mycket oöverskådliga återbetalningssystemet ersätts av ett enklare inkomstrelaterat återbetalningssystem. Det är emellertid högst riskabelt att – med den skuldbörda som regeringens förslag innebär – införa ett återbetalningssystem där 4 % av inkomsten skall återbetalas. Fem års studier som påbörjas i år innebär med regeringens förslag att den studerande får en studieskuld som uppgår till ca 180 000 kr. Samtidigt som 4 % av inkomsten skall avbetalas, skulle studieskulden i dagsläget räknas upp med drygt 5 %. För dem som har en årsinkomst som är mindre än studieskulden kommer med andra ord studieskulden att växa. Efter fem års studier påbörjade i år och med en ingångslön på 120 000 kr. som räknas upp med 7 % årligen kommer det att ta 20 år innan skulden åter minskar. Detta är uppenbart orimligt. Se diagram 2.

Exemplet är ingalunda unikt. Det kommer att förekomma fall där studietiden är längre, lönen lägre eller där löneutvecklingen är sämre, vilket ger ännu sämre resultat. Det är inte svårt att konstruera alternativ, där skulden kommer att växa under hela den studerandes livstid. Detta faktum, som både CSN och SACO/SR pekar på i remissvaren, nonchaleras av regeringen och avfärdas på några rader i propositionen som orealistiska scenarier. Det är sannolikt att systemets orimligheter kommer att hinna i fatt regeringen då systemet är inarbetat om 10–15 år och en ny stor reform måste då genomföras. Enligt vår mening kräver ett inkomstprövat återbetalningssystem av den typen som regeringen föreslår väsentligt mindre skulder vid början av återbetalningen för att det skall vara möjligt att få systemet att fungera under en längre tidsperiod. Vi anser att taxerad inkomst är det bästa

inkomstbegreppet. Med centerns förslag blir återbetalningsbördan betydligt humanare. Vi anser därutöver att vid utformningen av detaljreglerna CSN ges större frihet att pröva möjligheterna till uppskov med återbetalningen än vad som anges i propositionen. Se diagram 2.

Mot. 1987/88
Sf26

Diagram 2: Studieskuldens storlek med centerns resp. socialdemokraternas förslag till nytt studiemedelssystem. (Antaganden: halva statens upplåningsränta 5,5 %, inflation 5 %, ingångslön 120 000 kr. och årlig löneuppräknig 7 %)

Avskaffa ungdomsbostadsstödet!

Det nyligen införda ungdomsbostadsstödet påverkar i allra högsta grad studenternas ekonomi och får effekter på det studiesociala systemet. Stödet skulle bl. a. vara till för studerande. Centern anser att beslutet om införande av ungdomsbostadsstödet var något märkligt.

För det första ligger ungdomens bostadsproblem inte på "efterfrågesidan" utan framför allt på utbudssidan. Vad som behövs är omfattande program för att bygga små, billiga lägenheter, inte minst på högskoleorterna, och inte en satsning på dem som redan i dag har bostad. En viktig uppgift är också att driva en politik för regional balans som minskar trycket på universitetsorternas bostadsmarknad.

För det andra skapar ungdomsbostadsstödet enorma margineffekter tillsammans med skatterna och avtrappningsreglerna i studiemedelssystemet. Sådana margineffekter uppstår alltid då flera inkomstprövade bidragssystem läggs ovanpå varandra. En person som ligger över det nuvarande s. k. fribeloppet i studiemedelssystemet och tjänar 1 000 kr. på marginalen tappar 500 kr. i studiebidrag (alltså ej lån), 350 kr. i skatt samt 333 kr. i bostadsstöd. Studenten förlorar alltså över 180 kr. i disponibel inkomst för varje extra intjänad tusenlapp – en margineffekt på 118 %. Detta i ett så lågt inkomstläge som ca 30 000 kr. per år. Centern anser detta oacceptabelt. Regeringen försöker nu lindra problemen genom att se till att studiemedeltagare som bor i studentlägenhet i praktiken kommer att ställas utanför. Det sker genom en höjning av hyresgränsen. Det är dock under 25 % av de högskolestuderande som bor i studentrum. Förslaget kommer med andra ord att minska problemen högst måttligt.

För det tredje medför det nuvarande ungdomsbostadsstödet orimliga effekter för dem som under studietiden flyttar ihop. Att flytta ihop innebär ett kraftigt minskat sammanlagt bostadsstöd.

För det fjärde utgår stödet endast till ungdomar under 28 år. En tredjedel av samtliga studerande är över 28 år. Bostadsstödet skapar med andra ord stora orättvisor mellan studerande i olika åldrar.

För det femte beslutas bostadsstödet av kommunerna. De skall också finansiera hälften av stödet. Två tredjedelar av studenterna finns i Uppsala, Lund och Stockholm. Dessa kommuner har sagt nej till att införa bostadsbidraget. Där är också bostadskostnaderna relativt höga. Stödet kommer att medföra stora orättvisor mellan studenter på olika högskoleorter.

För det sjätte kommer sannolikt kommuner som förvaltar studentlägenheter att kraftigt höja sina hyror då studenternas köpkraft ökar. Alla erfarenheter av bostadsbidrag visar på liknande effekter.

För det sjunde bygger ungdomsbostadsstödet in ungdomar i en alltför hög boendekostnad. Då stödet inte längre utgår efter 28 års ålder resp. efter att studierna avslutats kommer vissa personer att tvingas flytta. Särlosningar på detta vis för enbart ungdomar är aldrig lyckade.

Centern anser att ungdomsbostadsstödet har så många nackdelar att det bör avskaffas. Pengarna bör i stället satsas på att bygga små, billiga lägenheter och/eller ett förstärkt studiemedelssystem.

I en särskild motion yrkar centerpartiet avslag på regeringens förslag i denna del.

Kostnader för systemet

I dag uppbär 160 000 studerande studiemedel. Långt ifrån alla studerar dock på heltid och skulle därmed inte vara berättigade till studiemedel. I dag motsvarar de utbetalade studiemedlen 110 000 "fulla studiemedel". Med genomsnittliga ferieinkomster kommer den studerande med vårt förslag att uppbära en bidragsdel efter skatt som är ca 4 000 kr. högre än den regeringen föreslår. Det innebär att kostnaderna för lönedelen är drygt 400 milj. kr. högre än regeringens, förutsatt att regeringen gör en indragning från kommunerna motsvarande deras ökade skatteintäkter.

Då vårt system inte medför samma behov av framtida avskrivningar av studieskulder är dock den verkliga kostnaden väsentligt lägre. Vi uppskattar den till ca 200 milj. kr. Vi har då beaktat att räntesubventionerna i studiemedelssystemet (hälften av räntorna) på sikt minskar med 40 %. I dag är den utestående studieskulden över 30 miljarder kronor, vilket skulle generera räntesubventioner på ca 1.5 miljarder. Med vårt system skulle dessa minska med över en halv miljard. Dessa siffror är osäkra och ligger framför allt långt in i framtiden.

Mot. 1987/88
Sf26

Hemställan

Med stöd av ovanstående hemställer vi

1. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om mål och inriktning av studiemedelssystemet.
2. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till nytt studiemedelssystem i enlighet med vad som i motionen anförts.
3. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om bibehållandet av barnstödet i studiemedelssystemet.
4. att riksdagen beslutar ge regeringen till känna vad som anförts om användande av begreppet *taxerad inkomst* inom återbetalningssystemet.

Stockholm den 5 april 1988

Olof Johansson (c)

Karl Erik Olsson (c)

Karin Söder (c)

Nils G Åsling (c)

Gunnar Björk (c)

Britta Hammarbacken (c)

Pär Granstedt (c)

Karin Isrealsson (c)

Görel Thurdin (c)

Gunnel Jonäng (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Gunilla André (c)

Per-Ola Eriksson (c)

Börje Hörnlund (c)

Agne Hansson (c)